

YLIOPPILAAT JA MAANPUOLUSTUS

Pertti Pesonen

Varusmiesten koulutus

Koulutustyötä voidaan rauhan oloissa pitää Suomen puolustushallinnon tärkeimpänä toimintakenttänä. Vaikka suomalaisten asevelvollisten palvelusaika kuuluukin maailman lyhimpiin, varusmiesten kouluttamiseen tarvitaan suuri osa sekä puolustuslaitoksen kantahenkilökunnasta että puolustuslaitoksen tarpeisiin varatuista valtion menoista. Koulustustoiminnan korostettu asema puolustuslaitoksen tehtävien joukossa ilmaistiin myös puolustuslaitoksesta vuonna 1952 annetussa asetuksessa. Sen mukaan puolustuslaitos pyrkii täyttämään rauhan aikaisen tehtävänsä — kansan puolustusvalmiuden ja ruumiillisen kuntoisuuden edistämisen — antamalla sotilaallista koulutusta sekä harjoittamalla maanpuolustustahtoa kohottavaa valistustoimintaa. 1. 3. 1960 voimaan tullessa asetuksessa esitetään ruumiillinen kuntoisuus vain kolmantena puolustusvalmiuden edistämiskeinona, ja tehtävinä mainitaan nyt myös muu valmistautuminen valtakunnan puolueettomuuden suojaamiseen sekä laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustaminen ja osallistuminen yleisen järjestyksen ylläpitämiseen. Sotilaskoulutuksen antaminen on kuitenkin edelleen tärkein keino edistää puolustusvalmiutta.

Kunakin vuonna astuvat vakinaiseen palvelukseen ne miehet, jotka ovat edellisenä vuonna täyttäneet 19 vuotta. Heistä on normaalisti vähintään kaksi kolmattaosaa siirrettävä reserviin 240 vuorokauden palveluksen jälkeen; johtaviin ja tiettyihin teknillisiin tehtäviin koulutettavat palvelevat 330 vuorokautta.¹ Esimerkiksi vuonna 1958 palvelukseen astuneesta ikäluokasta pääsi 63 % reserviin yleisen palvelusajan kuluttua. Teknillisiin tehtäviin koulutettiin 7 %, aliupseeriksi 21 % ja upseeriksi 9 %.

Niin sanotun päällystöaineoksen runkona ovat ylioppilastutkinnon suorittaneet asevelvolliset. Vuonna 1958 palvelleista oli ylioppilaita noin seitsemän prosenttia. Pääesikunnan tiedotustoimiston antaman tiedon mukaan jäi heistä ilman upseerikoulutusta vain joka neljäs. Tämän mukaisesti ovat useimmat upseeriksi koulutettavat varusmiehet ylioppilaita. Heillä on mahdollisuus

anoa enintään kuusi vuotta lykkäystä saattaakseen opintonsa päätökseen ennen vakinaiseen palvelukseen astumista, mutta useimmat eivät ole viime vuosina näin menelleet. Vain kuusi prosenttia upseeriksi koulutetuista oli jo ehtinyt suorittaa korkeakoulututkinnon.²

Varusmiesten koulutukselle on tietenkin määrätty erilaiset tavoitteet aina sen mukaan, mihin tehtäviin kutakin koulutetaan. Reserviupseerikoulusta vuonna 1930 annetun asetuksen (308/30) mukaan pyritään reservin upseeriksi koulutettavalle antamaan »reserviupseeritointa varten käytännöllinen ja tietopuolinen peruskoulutus». Opetusohjelman vahvistaa puolustusvoimain komentaja vuosittain koulun johtajan esityksestä.

Upseerit pyritään kouluttamaan oman puolustushaaransa ja aselajinsa joukkueen (tai vastaavan) johtajan tehtäviin. Tällöin keskitytään sodan ajan joukkueen (tai vastaavan) johtamiseen, taktiikan soveltamiseen ja välineistön käyttöön, eikä upseerikoulujen ohjelmaan sisälly rauhanajan koulutajatoimintaa välittömästi palvelevaa opetusta. Aliupseerikoulutuksen yleisenä tavoitteena on, että nämä miehet pystyvät toimimaan koulutushaaransa ja aselajinsa ryhmän ja puolijoukkueen (tai vastaavan) johtajan tehtävissä sekä rauhan aikana vastaavien osastojen apukouluttajana. Ennen kaikkea on pyrkimykseenä, että aliupseerit osaat hyvin käyttää sitä aseistusta ja välineistöä, jonka käyttöön heidät koulutetaan, ja että he ovat perehtyneet alijohtajatekniikkaan.³

Varusmiesten koulutusta koskevat yleiset ohjeet annetaan koulutuksen pysyvääskäskyillä. »Päämääränä on kouluttaa sotilaat — — kestäviksi, kuriin tottuneiksi taistelijoiksi, jotka pystyvät nopeasti käyttämään (puolustushaaransa, aselajinsa ja) koulutushaaransa mukaisia aseita ja selviämään vastustajastaan järkkymättömällä varmuudella. Tähän päämäärään pääsemiseksi on joukkoon ja jokaiseen yksilöön juurrutettava vankka sotilaskunto ja voitontahdon elävöittävä henki ja lujuus.»⁴ Taistelutaidollisen valmiuden lisäksi sotilaskasvatuksen tehtävänä on myös mm. luoda varusmiehiin »maanpuolustustehtävissä altista mielensuuntaa, joka yhtyneenä isänmaalliseen ajattelutapaan luo pohjan yksityisen miehen torjuntatahdolle.»⁵

Koulutustavoitteiden saavuttamiseksi annetaan puolustuslaitoksen urheilutoiminnassa etusija niille lajeille, joista on välitöntä sotilaallistakin hyötyä, varsinkin hiihdolle, suunnistukselle ja ammunalle. Koulutuksen yleiset tavoitteet ovat osaksi yhteiset kaikille varusmiehille, mutta kokonaisuutena ne ovat luonnollisesti miehistön osalta vaatimattomammat kuin johtajan tehtäviin koulutettavien osalta. Myös voidaan todeta, että upseereita ja aliupseereita koulutettaessa kiinnitetään huomiota, paitsi eriasteisiin johtajan tehtäviin, muussakin suhteessa erilaisiin tavoitteisiin. Upseereita koulutetaan yksinomaan taistelutehtäviin, mutta aliupseereita opetetaan myös rauhanajan apu-

kouluttajiksi. Upseerien kouluttamiseen liittyy taktiikan opettaminen, kun taas aliupseerien koulutuksen tärkeimpänä välittömänä tavoitteena on hyvä käytännöllinen taito käyttää omaa erikoisaseistusta ja -välineistöä.

Tutkimus ylioppilaista

Jos voidaan homogeenisen ryhmän puitteissa verrata varusmiespalveluksen suorittaneiden ja suorittamattomien miesten mielipiteitä ja harrastuksia, on kenties mahdollista myös tehdä johtopäätöksiä siitä, onko puolustuslaitos päässyt varusmiesten koulutukselle asetettuihin tavoitteisiin. Ylioppilaiden keskuudessa tällainen vertaaminen käy päinsä. Heidän joukossaanhan on samalla sivistystasolla olevia kutakuinkin saman ikäisiä miehiä, joista osa on palvellut vakinaisessa väessä ja osa lykännyt palvelukseen astumistaan. Vastaavasti voidaan verrata eriasteisen koulutuksen saaneita. Yleisestikin on mielenkiintoista tietää nuoren päällystöaineksen suhtautumisesta puolustuslaitokseen ja maanpuolustukseen.

Näitä seikkoja koskevia havaintoja voidaan nyt tehdä maan suurimman korkeakoulun opiskelijoista. Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan asettama maanpuolustus- ja väestönsuojelutoimikunta⁶ näet päätti hankkia toukuussa 1959 haastattelutietoja saadakseen selvyttä ylioppilaiden suhtautumisesta puolustuslaitokseen ja maanpuolustukseen sekä ylioppilaiden omiin maanpuolustusharrastuksiin, varsinkin osakunnissa toimiviin reserviupseerikerhoihin. Suunniteltiin kyselylomake, joka sisältää 38 kysymystä erinäisine täydennyskysymyksineen. Se postitettiin lähetekirjelmällä ja palautuskirjekuorella varustettuna 333 miesylioppilaalle. Vastaajakadon pienentämiseksi kerrottiin tutkimuksen toimeenpanosta etukäteen Ylioppilaslehdessä⁷, ja useihin haastateltaviin oltiin yhteydessä myös puhelimitse.

Tutkimuksen perusjoukko käsitti Helsingin yliopistossa kevätlukukaudella 1959 läsnäolevina opiskelevat 4 930 miesylioppilasta; 333-jäseninen otos saatiin poimimalla ylioppilaskunnan nimiluettelosta tasavälisesti joka 15. henkilö ja jättämällä naiset ja poissaoleviksi ilmoittautuneet otoksen ulkopuolelle.⁸ Lähetetyistä lomakkeista palautettiin täytettyinä 276, joten 17.1 % otokseen tulleista jäi pois näytteestä (50 lomaketta ei palautettu, 4 tuli lähettäjälle varustettuna postin merkinnällä »tuntematon», ja 3 henkilöä kieltäytyi vastaamasta). Ne, jotka vastasivat, suhtautuivat tutkimukseen yleensä asiallisesti ja myönteisesti; muuan karkkilalainen haastateltava tosin oli merkinnyt lomakkeeseensa, että »toivottavasti tämä ei anna aihetta 30-luvun henkiin maanpuolustushenkeen».

Seuraavan asetelman perusteella voidaan päätellä, miten tarkasti haastateltu näyte edustaa koko tutkittavan joukon jakautumista eri tiedekunnissa opiskeleviin:

Tiedekunta (tai osasto)	Haastateltu näyte	31. 5. 1959 läsnäolevat miesylioppilaat
Teologinen tiedekunta	4 %	5 %
Lainopillinen tiedekunta	16	15
Lääketieteellinen tiedekunta	10	14
Historiallis-kielitieteellinen osasto	23	22
Matemaattis-luonnontieteellinen osasto	22	18
Valtiotieteellinen tiedekunta	12	14
Maatalous-metsätieteellinen tiedekunta	10	9
Voimistelulaitos	2	2
Farmaseuttinen laitos	1	1
	100 % (276)	100 % (4 930)

Lääketieteellisen tiedekunnan opiskelijoita on haastateltujen joukossa liian vähän ja maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan opiskelijoita suhteellisesti enemmän kuin muita, mutta näytettä ei sentään voida osoittaa edes oireellisesti erilaiseksi kuin perusjoukko.⁹ Ylläoleva vertailu ei kuitenkaan voisi paljastaa, onko esimerkiksi eri tavalla puolustuslaitoksessa palvelleiden erilainen vastaamisalttius vääristänyt näytettä. Johtopäätösten tekoa varten jakautumien tai niiden osien erilaisuus on tässä tutkimuksessa testattu χ^2 - tai t-testeillä.

Myös haastattelujen mukaan oli vain vähemmistö ylioppilaista käyttänyt hyväkseen mahdollisuutta aloittaa ja suorittaa opinnot ennen vakinaisessa väessä palvelemista. Reservissä oli näet haastatelluista 79 % (218 kpl), ja heistä taas 85 % sanoi olleensa palveluksessa ennen opintojen aloittamista. Nostoväen III luokassa oli vain 20 % (54 kpl), ja lisäksi oli yksi prosentti (4 kpl) palveluksesta vapautettuja nostomiehiä. Haastatellut varusmiespalveluksessa olleet täyttivät vuonna 1958 keskimäärin 24 vuotta, nostomiehet 22 vuotta. Upseeriksi oli haastattelun mukaan ylennetty kaikista Helsingin yliopiston miesylioppilaista joka toinen. Suuremmalla todennäköisyydellä kuin nuoret ylioppilaat näyttävät upseeriksi tulleen ne miehet, jotka ovat menneet vakinaiseen väkeen vasta opiskeltuaan jonkin aikaa yliopistossa: ennen opintojen alkamista palvelukseen astuneista oli 62 % (n = 185), mutta ensin jonkin aikaa opiskelleista 83 % (n = 29) reservin upseereita.¹⁰

Lykkäyksen anominen ja palveluksessa menestyminen lienee riippunut siitäkin, millaisesta kodista ylioppilaat ovat. Kun näyte luokitettiin isän ammatin mukaan maatalousväestön, työväestön, alemman henkisen työn tekijään sekä korkeakoulututkinnon suorittaneiden ja johtavassa asemassa työskentelevien poikiin, voitiin ensinnäkin todeta, että koko väestöön verrattuna ylin sosiaalinen kerros kouluttaa poikiaan yliopistossa suhteellisesti enemmän kuin maanviljelijät ja varsinkin työväestöön ja palveluskuntaan luokitetut.¹¹

Taulukossa 1 esitetty vertailu osoittaa myös, että näiden ryhmien jakautumisessa sotilasarvon perusteella on eroa.¹² Alempaa henkistä työtä tekevien pojilla on ollut kiirempi kuin muilla päästä heti ylioppilaaksi tultua aloittamaan yliopistoluvut, koska heistä oli suhteellisesti suurin osa nostomiesten joukossa. Johtavassa asemassa työskentelevien pojista taas on tullut upseereita suuremmalla todennäköisyydellä kuin muista ylioppilaista.

Taulukko 1. *Miesylioppilaiden sotilasarvo verrattuna isän ammattiin*

Sotilasarvo	Maa- talous %	Työ- väestö %	Henkinen työ %	Johtava aseama %	Kaikki %
Upseerit	50	50	38	64	51
Aliupseerit	27	19	25	17	23
Miehistö	7	10	5	3	5
Nostomiehet	14	21	30	15	20
Vapautetut	2	—	2	1	1
	100 (56)	100 (42)	100 (63)	100 (103)	100 (276)

Taulukko 2. *Sotilasarvon mukaan ryhmitettyjen miesylioppilaiden arvelut A. Suomen mahdollisuuksista pysyä suursodan ulkopuolella, B. puolustusvoimain kyvystä puolustaa maata ja C. puolustautumisen tarpeellisuudesta*

A. »Jos suursota syttyisi, niin miten suuret mahdollisuudet luullaksesi Suomalaisla olisi pysyä sen ulkopuolella?»	Sotilasarvo				
	Nv %	Mieh %	Au %	Ups %	Kaikki %
Suuret	5	—	3	7	6
Kohtalaiset	33	50	23	22	26
Pienet	59	50	72	71	67
Ei osaa sanoa	3	—	2	—	1
	100	100	100	100	100
B. »Arveletko, että Suomen puolustusvoimat kykenevät puolustamaan maamme, jos joutuisimme hyökkäyksen kohteeksi?»					
Kykenevät varmasti	2	—	2	3	3
Ehkä kykenevät	24	21	29	39	32
Eivät kykene	69	79	69	57	63
Ei osaa sanoa	5	—	—	1	2
	100	100	100	100	100
C. »Jos jokin suurvalta hyökkäisi Suomen kautta, niin olisiko Sinusta maamme asetuttava puolustuskannalle vai alistuttava miehitykseen?»					
Asetuttava puolustuskannalle	65	50	71	85	76
Alistuttava miehitykseen	25	43	21	11	18
Ei osaa sanoa	9	7	8	4	6
	100 (58)	100 (14)	100 (62)	100 (142)	100 (276)

Haastattelulomakkeen kysymykseen »Luuletko, että lähimpien viiden vuoden aikana syttyy suursota vai ei?» annetuista vastauksista kävi ilmi, etteivät useimmat ylioppilaat pitäneet sodan syttymistä todennäköisenä. Vain 12 % otaksui suursodan syttyvän viiden vuoden kuluessa, eikä tässä suhteessa näytä olleen eroa nostomiesten ja varusmieskoulutuksensa saaneiden välillä.¹³ Tarkasteltaessa ylioppilaiden mielipiteitä esimerkiksi saadun sotilaskoulutuksen riittävydestä tai puolustusvoimain kehitystarpeista ja nykyisistä mahdollisuuksista on siis pidettävä mielessä, etteivät ylioppilaat yleensä luule näiden asioiden tulevan lähivuosina ajankohtaiseksi todellisuudeksi.

Mielipiteet puolustusvoimain tehosta ja koulutuksen riittävydestä

Suurin osa ylioppilaista siis uskoi rauhan edelleen vallitsevan, mutta kun kuviteltiin sellaista tilannetta, että suursota syttyisi, ylioppilaat osoittautuivat jokseenkin pessimistisiksi (taulukko 2). Useimpien mielestä Suomella on vain pienet mahdollisuudet pysyä suursodan ulkopuolella. Yleensä myös arveltiin, etteivät Suomen puolustusvoimat kykene maata puolustamaan siinä tapauksessa, että maa joutuu hyökkäyksen kohteeksi. Tämä ei kuitenkaan estänyt useimpia ylioppilaita osoittamasta maanpuolustustahtoa: ainoastaan yksi kuudesta piti miehitykseen alistumista parempana kuin asettumista puolustuskannalle.

Kuhunkin kysymykseen annetuissa vastauksissa todetaan kuitenkin eroja, kun verrataan toisiinsa erilaisen sotilaskoulutuksen saaneita ylioppilaita. Vaikka kaikissa ryhmissä yleensä oltiin sitä mieltä, että Suomen mahdollisuudet pysyä suursodan ulkopuolella ovat pienet, niin nostomiehet ja miehistöön kuuluvat olivat kuitenkin melkein merkitsevästi optimistisempia kuin muut.¹⁴ Vastaavasti oli perusteellisemman sotilaskoulutuksen saaneiden keskuudessa eniten niitä, joiden mielestä Suomella olisi vain pienet mahdollisuudet säilyä suursodan ulkopuolella.

Vähäisiksi arvioituihin puolustusvoimain kykyihin uskottiin hieman eri tavalla: 42 % reservin upseereista, mutta vain 27 % muista ylioppilaista piti varmana tai mahdollisena, että puolustusvoimat saattavat hyökkäyksen tapahduttua kyetä puolustamaan maata.¹⁵ Taulukon 2. B perusteella onkin pääteltävissä, että mitä enemmän sotilaskoulutusta ylioppilaat olivat saaneet, sitä enemmän heillä oli taipumusta uskoa puolustusvoimilla olevan ainakin jonkinlaisia mahdollisuuksia tulokselliseen puolustustaisteluun.

Maanpuolustustahtoa pyrittiin mittaamaan taulukossa 2. C olevalla kysymyksellä. Se näyttää olleen vakinaisessa väessä palvelleilla yleensä lujempi kuin nostomiehillä. Tämä ero on tilastollisesti melkein merkitsevää luokkaa.¹⁶ Mutta upseerien ja muiden reserviläisten välinen ero on tilastollisesti merkitsevä¹⁷: mitä vaativampiin tehtäviin ylioppilaat oli vakinaisessa väessä

koulutettu, sitä vastenmielisempi heille oli ajatus, että maa alistuisi vieraan vallan miehitykseen asettumatta puolustuskannalle. Asepalveluksessa olleiden ja nostomiesten välinen erokin johtuu siitä, että enemmistönä olevat upseerit olivat voimakkaammin maan puolustautumisen kannalla. Sen sijaan miehistöön kuuluvat ylioppilaat olivat taipuvaisimmat alistumaan miehitykseen, joskin on muistettava, että heitä kuvaavat tiedot perustuvat liian pieneen näytteeseen ollakseen kyllin luotettavat.

Haastateltavien oli myös arvioitava oma käyttökelpoisuutensa sellaisessa tilanteessa, että maa joutuisi hyökkäyksen kohteeksi, kun kysyttiin: »Jos tositalanne tulisi eteen, katsotko, että sotilaskoulutuksesi on riittävä?» (taulukko 3. A). Nostomiesten osalta tämä kysymys ei ole mielenkiintoinen, mutta eriasteisen sotilaskoulutuksen saaneiden välinen ero¹⁸ onkin syytä erityisesti panna merkille. Kaikista reserviläisistä piti suurin osa saamaansa koulutusta riittämättömänä, mutta tämä oli tavallisinta upseerien ja vähiten tavallista miehistön ryhmässä. Mitä enemmän ylioppilaat olivat saaneet sotilaskoulutusta, sitä enemmän he mielestään tarvitsivat lisää koulutusta.

Kuitenkaan eivät useimmat pitäneet nykyistä palvelusaikaa liian lyhyenä (taulukko 3. B); pikemminkin mielialoja kuvastanevat joihinkin lomakkeisiin kirjoitetut huomautukset, joiden mukaan »aika on riittävä, mutta se olisi käytettävä tehokkaammin». Taulukon 3. B jakautumista kiinnittää huomiota myös nostomiesten ja vakinaisen väen käyneiden erilaisuus¹⁹: niillä, joiden varusmiespalvelus vielä oli edessäpäin, oli taipumus pitää aikaa pitempänä kuin se oli niiden mielestä, jotka siitä jo olivat selviytyneet. Nostomiehistäkin tosin vain 12 % piti palvelusaikaa liian pitkänä.

Upseerien suurempi tarve saada lisää koulutusta kävi edelleen selvästi ilmi, kun tiedusteltiin, miten usein ylioppilaat haluaisivat osallistua kertausharjoituksiin (taulukko 3. C). Tämäkin kysymys oli vaikea nostomiesten vastattavaksi. Eriarvoisia reserviläisiä verrattaessa voidaan osoittaa tilastollisesti erittäin merkitsevää erilaisuutta²⁰: upseerit olivat sangen halukkaita, aliupseerit vähän haluttomampia ja miehistöön kuuluvat haluttomimpia osallistumaan kertausharjoituksiin. Haastatelluista upseereista oli kertausharjoituksissa sekä sodassa olleita vain neljä prosenttia. Muista näytettävät viimeksi reserviin siirretyt olleen kaikkein halukkaimpia osallistumaan kertausharjoituksiin.²¹

Kun tiedusteltiin, miten paljon ylioppilaat katsovat voivansa uhrata aikaansa väestönsuojelutyöhön, kävi ilmi, että tämänkin laatusessa toiminnassa ylioppilaat olisivat mielellään mukana (taulukko 3. D). Jakautumat eivät ole merkitsevästi erilaiset²², mutta näyttää siltä, että nostomiehet olivat halukkaampia kuin vakinaisessa palveluksessa olleet uhraamaan aikaansa väestönsuojelutyöhön. Tämä viittaa siihen, että sotilaskoulutusta saamattomat tunsivat kiinnostusta sellaiseen maanpuolustustyöhön, jonka harrastamista asiantuntemuksen puuttuminen ei ollut estämässä.

Taulukko 3. Sotilasarvon mukaan ryhmitettyjen miesylioppilaiden mielipide A. saadun sotilaskoulutuksen riittävydestä, B. palvelusajan pituudesta, C. osallistumisesta kertausharjoituksiin ja D. vapaaehtoisesta väestönsuojelutyöstä

	Nv %	Mieh %	Sotilasarvo		Kaikki %
			Au %	Ups %	
A. »Jos tositilanne tulisi eteen, katsotko, että sotilaskoulutuksesi on riittävä?»					
On riittävä	4	36	29	13	16
Ei ole riittävä	48	64	69	86	73
Ei osaa sanoa	48	—	2	1	11
	100	100	100	100	100
B. »Onko varusmiespalveluksen aika mielestäsi					
liian lyhyt	10	22	14	26	20
sopiva	64	64	79	70	71
liian pitkä?»	12	14	5	4	6
Ei osaa sanoa	14	—	2	—	3
	100	100	100	100	100
C. »Kuinka usein haluaisit osallistua noin 4 viikkoa kestäviin kertausharjoituksiin?»					
Kerran vuodessa	3	—	2	2	2
Kerran 2—3 vuodessa	9	7	16	27	20
Kerran 4—5 vuodessa	12	21	35	48	36
Enintään joka 6. vuosi	12	14	15	13	13
Ei koskaan	14	29	21	3	11
Ei osaa sanoa	50	29	11	7	18
	100	100	100	100	100
D. »Jos Helsingin kaupungin väestönsuojelu rauhan aikana organisoidaan siten, että johtaviin tehtäviin tarvittaisiin ylioppilaita, niin paljonko voisit uhrata aikaa tähän toimintaan?»					
3 tuntia viikossa tai enemmän	17	—	14	11	13
1—2 tuntia viikossa	62	57	55	65	61
En ollenkaan	16	36	26	21	22
Ei osaa sanoa	5	7	5	3	4
	100 (58)	100 (14)	100 (62)	100 (142)	100 (276)

Eri kohdissa haastattelulomaketta oli kolme kysymystä, joiden avulla pyrittiin tarkemmin erittelemään lisäkoulutuksen tarvetta. Kysymykset koskivat sitä, millä alalla ylioppilaat mielestään tarvitsivat lisää koulutusta, mihin kertausharjoituksissa pitäisi erityisesti kiinnittää huomio sekä mikä puolustusvoimissa ja niiden toiminnassa on kiinnostavinta (taulukko 4). Vain ensimmäiseen kysymykseen liittyi kolme valmista vastausvaihtoehtoa, johtamistaito, taktillinen koulutus ja aseiden käyttö, mutta siihenkin voitiin antaa myös muita vastauksia. Monet esittivät kuhunkin kysymykseen enemmän kuin yhden vastauksen. Prosenttiset jakautumat ovat taulukoissa 4. B ja 4. C erikseen kaikkien haastateltujen sekä vastauksen esittäneiden osalta.

Taulukko 4. *Sotilasarvon mukaan ryhmitettyjen miesylioppilaiden mielipide siitä, A. millä alalla tarvitaan lisää koulutusta, B. mihin kertausharjoituksissa tulisi kiinnittää huomio ja C. mikä puolustusvoimissa kiinnostaa eniten*

A. Jos katsoo, että sotilaskoulutus ei ole riittävä:

»Millä alalla katsot eniten tarvitsevasi koulutusta — johtamistaito, taktillinen koulutus, aseiden käyttö, muu?»

	Nv %	Mieh %	Au %	Ups %	Kaikki %
Johtamistaito	29	22	33	40	37
Taktillinen koulutus	39	56	52	56	53
Aseiden käyttö	39	44	18	25	26
Erikoisaselaji	—	—	9	10	8
Taisteluharjoitukset	—	—	2	6	4
Ydinaseet	—	—	—	4	2
Uusi kalusto	—	—	5	6	4
Muuta	4	22	7	4	5
Ei vastausta	46	—	3	1	7
	157 (28)	144 (9)	132 (44)	152 (122)	146 (203)

B. »Mihin seikkoihin kertausharjoituksissa tulisi kiinnittää huomio?»

	Vastauksen antaneista					Kaikista vastaajista				
	Nv %	Mieh %	Au %	Ups %	Kaikki %	Nv %	Mieh %	Au %	Ups %	Kaikki %
Johtamistaito	17	—	20	31	25	3	—	16	27	18
Taktiikka	33	—	25	39	33	7	—	21	35	24
Aseiden käyttö	25	44	22	29	23	5	29	18	26	20
Erikoisaselaji	—	—	6	10	8	—	—	5	9	6
Taisteluharjoitukset	8	11	10	21	17	2	7	8	18	12
Uusi kalusto	50	44	46	39	41	10	29	37	35	29
Muu	17	33	16	29	25	3	21	13	26	18
Ei osaa sanoa	79	36	19	11	28
	150 (12)	132 (9)	146 (50)	198 (127)	178 (198)	109 (58)	122 (14)	137 (62)	187 (142)	155 (276)

C. »Mikä puolustusvoimissa tai niiden toiminnassa kiinnostaa Sinua eniten?»

	Nv %	Mieh %	Au %	Ups %	Kaikki %	Nv %	Mieh %	Au %	Ups %	Kaikki %
Taktiikka	5	9	5	8	7	2	7	3	6	4
Kalusto, aseet	20	—	15	18	17	7	—	10	13	11
Erikoisaselaji	15	18	23	12	18	5	14	15	12	11
Taisteluharjoitukset	—	9	3	14	10	—	7	2	11	6
Uudistukset, organisaatio ..	5	18	11	17	14	2	14	6	13	9
Puolustuslaitoksen teho ..	10	—	10	6	7	3	—	6	4	4
Väestönsuojelu	10	—	5	3	4	3	—	3	2	3
Koulutus	5	27	5	15	13	2	21	3	11	8
Fyysinen kunto	—	9	13	5	6	—	7	8	4	4
Isänmaallisuus, henki ...	5	—	8	10	8	2	—	5	7	5
Muu	25	27	21	13	17	9	21	13	10	11
Ei osaa sanoa	66	21	37	27	37
	100 (20)	117 (11)	119 (39)	121 (104)	121 (174)	101 (58)	112 (14)	111 (62)	120 (142)	113 (174)

Niiden miesten, jotka eivät olleet palvelleet vakinaisessa väessä, ei ollut helppo vastata kahteen ensimmäiseen kysymykseen. He jättivät kuitenkin keskimääräistä useammin vastaamatta myös kolmanteen²³, joten heiltä ei puuttunut ainoastaan kokemusta, vaan myös kiinnostusta. Varusmiespalvelus oli siis lisännyt reservissä olevien kiinnostusta puolustuslaitokseen. Tämän ohella taulukon 4 tiedot viittaavat siihen, että mahdollisesti väestönsuojelu, kenties myös aseistuksen kehitys, kiinnosti eniten nostomiehiä.

Miehistö näyttää olleen halukasta oppimaan aseiden käyttöä ja tunteeneen kiinnostusta varusmiesten koulutukseen. Varusmiesten apukouluttajia, aliupseereita, sen sijaan varusmiesten kouluttaminen kiinnosti keskimääräistä vähemmän, jos kohta jotkut heistä korostivatkin tähän liittyvää fyysisen kunnan kehittymistä.²⁴ Aliupseerit halusivat lisää johtamistaidollista koulutusta, ja keskimääräistä enemmän heitä lienevät kiinnostaneet oma erikois-aselaji ja puolustuslaitoksen uusi kalusto.

Upseerien mielenkiinto kohdistui varsinkin johtamistaidon ja taktiikan koulutukseen. Muita useammin he myös halusivat osallistua taisteluharjoituksiin.²⁵ Nämä alat ovatkin korostetusti esillä reservin upseerien koulutus-
tavoitteiden joukossa.

Taulukon 4 tiedoista voidaan yleisesti sanoa, että ylioppilaat katsoivat tarvitsevansa lisää sotilaskoulutusta monella eri alalla, ja 63 % mainitsi myös sellaisia puolustusvoimien toiminnan puolia, jotka heitä kiinnostivat. Tarpeellisimmilta ja kiinnostavimmilta tuntuivat taktiikka sekä aseiden käsittely ja kehitys. Erilaisen sotilaskoulutuksen saaneiden ylioppilaiden harrastukset eivät suuntautuneet siinä määrin eri aloille, että voitaisiin osoittaa kiistattomia yhteyksiä varusmieskoulutuksen tavoitteiden ja haastattelussa annettujen vastausten kesken. Ilmeisimmät erot saatiin kysyttäessä, mihin kertausharjoituksissa tulisi kiinnittää huomiota. Nämä vastaukset viittaavat siihen suuntaan, että ylioppilaiden mielestä olisi lisää oppia saatava juuri niillä aloilla, jotka olivat tarkoitettut olemaan jo asianomaisen varusmieskoulutuksessa korostetusti esillä. Tämä täydentääkin edellä tehtyä havaintoa, että ylioppilaat halusivat koulutusta sitä enemmän, mitä enemmän he olivat saaneet koulutusta.

Aktiivisuus opiskelun ohessa

Haastatellut ylioppilaat voitiin luokitella kolmeen lähes yhtä suureen ryhmään sen mukaan, ketkä ovat olleet osakuntien ja ylioppilasyhdistysten toimihenkilöinä, ketkä vain käyneet tilaisuuksissa ja ketkä olleet vallan syrjässä ylioppilaselämästä.²⁶ Taulukon 5. A lukuja tarkasteltaessa kiinnittyy huomio kahteen seikkaan. Ensinnäkin on niiden ylioppilaiden, jotka eivät olleet pal-

velleet vakinaisessa väessä, prosenttinen jakautuminen ylioppilasjärjestöissä osoitettua aktiivisuutta ilmaiseviin luokkiin samanlainen kuin kaikkien ylioppilaiden, siis myös varusmiespalveluksen suorittaneiden, vastaava jakautuminen. Tämän mukaan ei varusmiespalvelus ollut lisännyt eikä vähentänyt ylioppilaiden sosiaalista aktiivisuutta. Sen sijaan oli erilaisen sotilaskoulutuksen saaneiden kesken merkitsevää eroa²⁷: mitä vaativamman sotilaskoulutuksen miehet olivat saaneet, sitä vilkkaammin he ottivat osaa ylioppilasjärjestöjen toimintaan. Toisin sanoen ne miesylioppilaat, jotka ovat aktiivisimpia ylioppilaselämässä, olivat parhaiten menestyneet varusmiehinä. Äskeisen johtopäätöksen jälkeen tämä on tulkittavissa siten, että puolustuslaitos seulo johtaviin tehtäviin koulutettavan ylioppilasaineksen osaksi juuri niiden ominaisuuksien perusteella, joista riippuu näiden henkilöiden aktiivisuus toisenlaisessa sosiaalisessa ympäristössä, osakunnassa ja ylioppilasyhdistyksissä. Jos upseerikoulutus kuitenkin oli lisännyt aktiivisuutta, olivat varusmiehenä huonommin menestyneet sen sijaan menettäneet halua osallistua ylioppilasjärjestöjen toimintaan.

Kun vastaajat luokitettiin taulukkoa 5. A varten sen mukaan, miten aktiivisia he olivat olleet ylioppilaselämässä, ei otettu huomioon osakuntien reserviupseerikerhojen toiminnan harrastamista. Tällainen kerho on useimmissa osakunnissa.²⁸ Kuitenkin vain 26 % upseereista ilmoitti olevansa sellaisen jäsen. Lisäksi oli osa käynyt akateemisten reserviupseerikerhojen järjestämissä tilaisuuksissa, mutta sittenkin oli 53 % upseereista pysynyt kokonaan syrjässä niiden toiminnasta. Muiden kuin ylioppilaiden omien reserviupseerikerhojen jäseniä oli upseereista 27 % ja niiden tilaisuuksissa käyneitä lisäksi 12 %.²⁹

Vaikka suuri osa ylioppilaista — myös upseereista — oli jäänyt syrjään akateemisten reserviupseerikerhojen toiminnasta, näihin kerhoihin suhtauduttiin yleensä myönteisesti. Monet tosin jättivät asiaa koskevan kysymyksen vastaamatta (taulukko 5. B). Eniten näistä kerhoista pitivät upseerit ja ilmeisesti vähiten ne reserviläiset, jotka kuuluivat miehistöön.³⁰ Tähdennettiin, että kerhot ovat »merkittäviä ja tärkeitä reserviupseerien ajan tasalla pysymiselle», ja niiden toimintaa pidettiin »kiitettävän vilkkaana». Kuitenkin oltiin sitäkin mieltä, että »ne ovat turhia» ja niiden »toiminta näyttää melko vaivaiselta». Toivottiin, että niissä kartettaisiin »turhaa me upseeritasennetta» ja että niillä olisi »sellaista toimintaa osakunnissa, että kerhojen ulkopuolisetkin voisivat seurata mukana». Yleinen ajatus oli, että »reserviupseerikerhojen olisi pidettävä enemmän ääntä itsestään ja toiminnastaan».

Monet reserviupseerikerhojen toiminnasta syrjään jääneet upseerit odottivatkin, että yritettäisiin saada »meitä nukkuvia enemmän mukaan». Kaikkiaan 36 % upseereista oli pysynyt tyystin reserviupseerikerhojen toiminnan ulkopuolella. Heistä oli 50 % (n = 50) vailla osakuntien kerhoja koskevaa mielipidettä, kun vastaava suhdeluku mukana olleilla oli vain 10 % (n = 92). Kiel-

Taulukko 5. *Sotilasarvon mukaan ryhmitettyjen miesylioppilaiden A. aktiivisuus ylioppilaselämässä, B. mielipide akateemisista reserviupseerikerhoista*

A. »Millä tavoin olet osallistunut osakunnan ja ylioppilasyhdistysten toimintaan?»

	Nv %	Mieh %	Au %	Ups %	Kaikki %
Toimihenkilönä	31	21	23	36	31
Käynyt tilaisuuksissa	31	22	27	35	32
Ei ole osallistunut	38	57	50	29	37
	100	100	100	100	100

B. »Mitä mieltä olet akateemisten reserviupseerikerhojen toiminnasta?»

	Nv %	Mieh %	Au %	Ups %	Kaikki %
Myönteinen	26	14	32	54	41
Neutraali	8	—	15	8	9
Kielteinen	14	14	13	14	14
Ei osaa sanoa	52	72	40	24	36
	100 (58)	100 (14)	100 (62)	100 (142)	100 (276)

Taulukko 6. *Eräitä mielipiteitä esittäneiden osuus reserviupseerikerhojen toimintaan osallistuneista ja kerhojen ulkopuolelle jääneistä reservin upseereista (%)*

	Mukana olleista (n = 92)	Syrjässä olleista (n = 50)
1) Suomella olisi vain pienet mahdollisuudet pysyä suursodan ulkopuolella	71	72
2) Suomen puolustusvoimat eivät kykene puolustamaan maata	53	64
3) Maan olisi alistuttava miehitykseen	7	18
4) Sotilaskoulutukseni on riittävä	11	18
5) Haluan osallistua kertausharjoituksiin kerran 1—3 vuodessa	33	22
6) Voisin uhrata väestönsuojelutoimintaan ainakin tunnin viikossa	80	68

teinen suhtautuminen kerhoihin ei siis ollut syy, joka piti suurta osaa upseereista syrjässä niiden toiminnasta. Pikemminkin he odottivat, että »pitäisi vetää meitä hiljaisia yksilöitä tehokkaammin mukaan».

On kuitenkin myös todettava, että niiltä ylioppilailta, jotka olivat jääneet reserviupseerikerhojen toiminnan ulkopuolelle, olisi ilmeisesti liennyt vähemmän aikaa toisenkinlaiseen vapaaehtoiseen maanpuolustusharrastukseen, väestönsuojelutyöhön (taulukko 6).³¹ Reserviupseerikerhojen toiminnan piirissä ja niiden ulkopuolella olleiden mielipiteissä näyttää yleensä olleen eroja, jotka vastaavat kaikkien upseerien ja muiden reserviläisten mielipiteissä havaittuja eroja. Niinpä reserviupseerikerhojen jäsenillä ja niiden tilaisuuksissa käyneillä oli lujempi maanpuolustustahto ja myös valoisampi käsitys Suomen puolustusvoimien kyvyistä kuin niillä reservin upseereilla, jotka eivät olleet osallistuneet reserviupseerikerhojen toimintaan.

Kun ylioppilaat valitsevat kulttuuriharrastuksiaan osakuntien ja ylioppilasyhdistysten toiminnan ulkopuolella, heillä on moniaita mahdollisuuksia osoittaa kiinnostuneisuutta sotilaallisiin aiheisiin. Seuraavassa asetelmassa esitetään, milloin haastatellut ylioppilaat olivat viimeksi lukeneet sotakirjan ja maanpuolustusaiheisen julkaisun sekä käyneet katsomassa sotaelokuvaa.

	Sotakirja	Maanpuolustus- aiheinen julkaisu	Sotaelokuva
Viimeksi vuonna 1959	23 %	36 %	40 %
Viimeksi vuonna 1958	30	8	29
Vuonna 1957 tai ennen	35	2	18
Ei muista, ei ollenkaan	12	54	13
	100 %	100 %	100 %

Tämän lisäksi on mm. päivä- ja aikakauslehdissä useasti luettavissa sota-kuvauksia. Asetelman mukaan katseltiin sotaelokuvia eniten. Sotakirjoja lukevat jotkut usein, toiset harvoin, kun taas maanpuolustusaiheisia julkai-suja luetaan joko melko usein tahi ei ollenkaan. Lukuisista tällaisista julkai-suista mainittiin yleisimmin »Peitsi» ja »Kansa taisteli»; upseerit lukivat lisäksi paljon »Reservin upseeria». Mikäli sotakirja oli viimeksi luettu vähin-tään kaksi vuotta sitten, se oli tavallisesti Väinö Linnan »Tuntematon sotilas». Vuosina 1958—59 olivat haastatellut ylioppilaat lukeneet yhteensä 80 eri sotakirjaa.

Taulukko 7. A. Sota-aiheita harrastaneiden ja B. puolustuslaitoksen toi-mintaan kiinnostuneiden osuuksia sotilasarvon mukaan ryh-mitetyistä miesylioppilaista (%)

	Nv (58)	Mieh (14)	Au (62)	Ups (142)	Kaikista (276)
A. 1) Luki sotakirjan vuonna 1959 (tammi—huhtikuussa)	24	7	18	26	23
2) Luki maanpuolustusaiheisen julkai-sun vuonna 1959	24	7	27	47	36
3) Näki sotaelokuvan vuonna 1959	34	36	39	43	40
B. 1) Käyttäisi hyväkseen tilaisuutta tu-tustua jonkin kasarmialueen elä-mään ja toimintaan	69	50	48	63	60
2) Noudattaisi kutsua saapua seuraa-maan puolustuslaitoksen harjoituk-sia	76	50	70	85	78
3) Halusi nähdä nykyistä useammin sotilasparaateja	28	43	37	43	38
4) Halusi nähdä nykyistä useammin julkisia valanvannontatilaisuuksia	12	21	20	23	20
5) Toivoi maanpuolustusta koskevia asioita käsiteltävän julkisuudessa nykyistä enemmän	52	43	50	71	61
6) Halusi yleisradioon ja televisioon nykyistä enemmän maanpuolustusta koskevia ohjelmia	38	43	39	53	46

Taulukon 7. A mukaan harrastivat reservin upseerit useimmin sota-aiheita.³² Varsinkin maanpuolustusaiheisten julkaisujen lukijoina he osoittautuivat muita kiinnostuneemmiksi. Ilmeisesti varusmiespalvelus oli saanut upseeriksi koulutettuja, mutta ei muita, harrastamaan näitä julkaisuja. Sotakirjoja lukivat nostomiehet yhtä paljon kuin kaikki ylioppilaat. Reserviläiset lukivat niitäkin sitä enemmän, mitä enemmän he olivat saaneet sotilaskoulutusta.

Taulukkoon 7. B kootun yhteenvedon perusteella voidaan päätellä, ketkä halusivat saada puolustuslaitoksen nykyisestä toiminnasta enemmän tietoja, kuin nykyään on saatavissa.³³ Ylioppilaiden kiinnostuneisuus riippui sotilas-arvosta, mutta se saattoi riippua siitä neljällä eri tavalla aina sen mukaan, millaisista tiedoista tai millaisesta tiedotuksesta kulloinkin oli kysymys.

a) Nostomiehet ja reserviläiset olisivat yhtä mielellään menneet seuraamaan puolustuslaitoksen harjoituksia, mutta vakinaisen palveluksen aikana oli kiinnostuneimmat koulutettu vaativimpiin tehtäviin (taulukko 7. B. 2). Edellä havaittiin sotakirjallisuuden lukemisharrastuksessa vastaavaa erilaisuutta.

b) Sen sijaan nostomiehet halusivat vähemmän kuin vakinaisessa palveluksessa olleet, että maanpuolustusaiheiden käsittely lisääntyisi julkisuudessa, mm. radion ja television ohjelmissa; kuitenkin vain upseeriksi koulutettujen kiinnostus oli palveluksen johdosta lisääntynyt (taulukko 7. B. 5—6). Näin oli käynyt myös maanpuolustusaiheisten julkaisujen lukemisharrastuksen.

c) Oli sellaisiakin asioita, joihin kiinnostuneisuutta varusmiespalvelus oli lisännyt kaikkien keskuudessa samassa suhteessa, saadusta koulutuksesta riippumatta. Näitä olivat sotilasparaatit ja julkiset valanvannontatilaisuudet (taulukko 7. B. 3—4).

d) Jotkin seikat taas olivat lakanneet kiinnostamasta, kun niihin oli saanut tutustua. Niinpä nostomiehet olisivat keskimääräistä halukkaammin käyneet katsomassa jonkin kasarmialueen elämää ja toimintaa (taulukko 7. B. 1).

Ylioppilaiden urheiluharrastuksiin ei varusmieskoulutus näytä suuresti vaikuttaneen (taulukko 8). Noin joka kolmas miesylioppilas oli käynyt kevätlukukaudella urheilemassa toistakymmentä kertaa, eikä näiden »aktiivien» suhteellinen määrä riippunut sotilasarvosta. Enintään kymmenen kertaa oli kuitenkin aliupseereista ja upseereista urheilut suurempi osa kuin nostomiehistä³⁴: varusmiespalvelus näyttää innostaneen passiivisia ylioppilaita urheilemaan silloin tällöin. Poikkeuksena tosin olivat ne, jotka kuuluivat reservissä miehistöön.

Taulukko 8. B ei osoita vakinaisen palveluksen vaikuttaneen paljon siihenkään, mitä urheilulajeja opiskelun aikana harrastetaan. Mahdollisesti reservissä olevat kuitenkin hiihtivät, kenties kävelivätkin, halukkaammin kuin nostomiehet,³⁵ ja ammuntaa harrasti 12 % reserviupseerikerhoissa

Taulukko 8. *Sotilasarvon mukaan ryhmitettyjen miesylioppilaiden urheiluharrastukset kevätlukukaudella*

A. »Kuinka monta kertaa suunnilleen tämän kevätlukukauden aikana olet harrastanut urheilua?»	Nv %	Mieh %	Au %	Ups %	Kaikki %
Yli 10 kertaa	38	36	39	32	35
1—10 kertaa	24	7	34	38	33
Ei ole urheillut	38	57	27	30	32
	100	100	100	100	100
B. »Mitä?»					
Ei ole urheillut	38	57	27	30	32
Hiihto	29	14	34	40	35
Kävely, retkeily, massamarssi	12	14	24	14	16
Sunnistus, maastajuoksu	9	7	6	7	7
Ammunta	—	—	—	8	4
Koripallo, lentopallo, jalkapallo ym.	17	14	18	16	17
Voimistelu	2	7	13	3	5
Yleisurheilu	2	—	3	5	4
Uinti	5	7	2	6	5
Painonnosto	—	—	6	2	3
Verkkopallo	3	—	8	2	4
Muuta	10	14	8	10	10
	127 (58)	134 (14)	149 (62)	143 (142)	142 (276)

mukana olleista ylioppilaista, mutta muista haastatelluista ei kukaan. Nämä lajit ovatkin varusmiesten koulutuksessa arvostettuja. Suunnistusta, jolle sopiva vuodenaika oli vasta alkamassa haastattelua toimeenpantaessa, ei harrastettu eri tavalla. Samassa määrin suosivat kaikki myös pallopelejä, mutta ne eivät enää kuulukaan sotilaalliselta kannalta tärkeimpien urheilulajien joukkoon.

Maanpuolustuspoliittiset mielipiteet

Ylioppilaat, joista useimmilla oli maanpuolustustahtoa ja halua saada lisää sotilaskoulutusta, katsoivat myös yleisesti, että puolustuslaitoksen olisi saatava toimia nykyistä paremmin taloudellisin edellytyksin (taulukko 9). 84 % oli sitä mieltä, että kuluneiden vuosien aikana olisi ollut viisasta uhrata puolustuslaitoksen ylläpitämiseen enemmän varoja ja samalla tinkiä jostakin muusta (taulukko 9. A). Tämä ajatus oli vakinaisen palveluksen aikana tullut yleisemmäksi, mahdollisesti ei kuitenkaan reservissä miehistöön kuuluvien keskuudessa.³⁶ Erityisen harvinaista oli, että upseeriksi koulutettu ylioppilas katsoi puolustuslaitoksen tarpeisiin käytetyn liikaa varoja.³⁷

Vastaavasti oli 80 % miesylioppilaista sillä kannalla, että »armeija tarvitsee nykyistä suuremmat määrärahat» (taulukko 9. B).³⁸ Heistä yhtyivät saman ajatuksen sisältävään, mutta voimakkaampaan ja tunnepitoisempaan mielipiteeseen »Suomen puolustusvoimat on valitettavasti päästetty rappeutumaan» eniten upseerit, vähiten nostomiehet ja miehistöön kuuluvat.

Taulukko 9. *Sotilasarvon mukaan ryhmitettyjen miesylioppilaiden käsitykset A. Puolustuslaitoksen saamien varojen riittävydestä, B. puolustusvoimain nykyisestä määrärahojen tarpeesta ja C. ylioppilaista maanpuolustuksen hyväksi toimivana painostusryhmänä*

	Nv %	Mieh %	Au %	Ups %	Kaikki %
A. »Onko mielestäsi puolustuslaitoksen ylläpitämiseen viime vuosina käytetty liian paljon varoja vai olisiko ollut viisasta uhrata enemmän ja tinkiä jostakin muusta?»					
Käytetty liikaa	10	21	6	1	6
Käytettävä enemmän	74	57	86	91	84
Ei osaa sanoa	16	22	8	8	10
	100	100	100	100	100
B. »Mihin seuraavista mielipiteistä voit parhaiten yhtyä:					
Suomen puolustusvoimain tarpeellisuus on kyseenalainen; puolustusmenoja pitäisi nykyisestäään supistaa	12	14	8	1	6
Puolustusvoimain tarpeet on kohdullisesti otettu huomioon	17	14	16	9	12
Armeija tarvitsee nykyistä suuremmat määrärahat	50	65	52	58	55
Suomen puolustusvoimat on valitettavasti päästetty rappeutumaan?»	17	7	22	31	25
Ei osaa sanoa	4	—	2	1	2
	100	100	100	100	100
C. »Pitäisikö ylioppilaiden erillisenä ryhmänä vaikuttaa valtiovaltaan, että se toimisi enemmän maanpuolustuksen hyväksi?»					
Ylioppilaiden toimittava	65	50	52	74	66
Asia ei kuulu ylioppilaille	28	43	43	20	28
Ei osaa sanoa	7	7	5	6	6
	100 (58)	100 (14)	100 (62)	100 (142)	100 (276)

Joskus on tapahtunut, että ylioppilaat harjoittavat aatteellisissa kysymyksissä poliittista painostusta. Haastatellut pitivät sellaista suotavana maanpuolustusasiassa. Taulukon 9. C mukaan oli näet kaksi kolmesta miesylioppilaasta sillä kannalla, että ylioppilaiden tulisi pyrkiä »erillisenä ryhmänä vaikuttamaan valtiovaltaan, että se toimisi enemmän maanpuolustuksen hyväksi». Vain joka neljännen mielestä tämä asia ei kuulu ylioppilaille. Nostomiesten ja kaikkien ylioppilaiden prosenttiset jakautumat ovat samantaiset, joten varusmiehenä palveleminen ei ollut muuttanut ylioppilaiden mielipidettä tästä asiasta. Sen sijaan osoittautui nytkin, että aktiivisinta toimintaa vaativat oli koulutettu upseeriksi paljon todennäköisemmin kuin ne, joiden mielestä asia ei kuulu ylioppilaille.³⁹

Erityisen myötämielisiä puolustuslaitokselle ja koko puolustusvoimille olivat siis ne ylioppilaat, joiden mielestä puolustusvoimien määrärahoja

pitäisi lisätä ja jotka myös toivoivat ylioppilaiden yrittävän vaikuttaa siihen suuntaan, että valtio kiinnittäisi nykyistä enemmän huomiota maanpuolustukseen. Yhdistämällä taulukoissa 9. B ja 9. C olevat vastaukset huomataan, että näitä aktiivisesti myönteisiä oli 61 % haastatelluista. 19 % oli suurempien määrärahojen kannalla, mutta samalla ylioppilaiden aktiivista toimintaa vastaan tai ainakin sen suotavuuden suhteen epävarma. Kielteistä suhtautumista edusti 20 %, joka katsoi puolustusvoimien tarpeiden tulleen kohtuullisesti (12 %) tai liiaksikin (6 %) otetuksi huomioon tai oli asiasta epävarma (2 %).

Taulukossa 10 on yhteenveto siitä, miten puolustusvoimiin eri tavalla suhtautuneet ylioppilaat vastasivat 14 kysymykseen. Taulukon 10. A⁴⁰ perusteella voidaan todeta, että enemmistön edustama aktiivisen myönteinen suhtautuminen muuttui kielteisemmäksi, jos

- usko rauhantilan jatkuvuuteen yleistyi,
- käsitys, että Suomella olisi mahdollisuuksia pysytellä suursodan ulkopuolella, voitti alaa tai
- asianomaisten maanpuolustustahto heikkeni.

Lisäämällä maanpuolustustahtoa ja vähentämällä uskoa Suomen mahdollisuuksiin pysyä suursodan ulkopuolella oli varusmieskoulutus ilmeisesti myös lisännyt ylioppilaiden myötämielisyyttä puolustuslaitosta kohtaan. Sen sijaan on pantava merkille, etteivät määrärahojen lisäämistä vastustaneet ylioppilaat uskoneet enempää kuin muutkaan, että puolustusvoimat kykenevät täyttämään sodanaikaisen tehtävänsä.

Taulukkoa 10. A tarkastelemalla voi edelleen havaita, että mitä myönteisempää oli puolustuslaitokseen suhtautuminen, sitä varmempi oli käsitys oman sotilaskoulutuksen riittämättömyydestä ja sitä yleisemmin myös pidettiin nykyistä palvelusaikaa liian lyhyenä. Erittäin merkitsevää erilaisuutta oli niin ikään suhtautumisessa kertausharjoituksiin, mutta passiivisesti myönteiset olivat tässäkin asiassa passiivisia: heillä ei ollut suurempaa halua lähteä kertausharjoituksiin kuin puolustuslaitokseen kielteisesti suhtautuvilla.

Reserviupseerikerhojen jäsenistä suhtautui yli 90 % myönteisesti puolustuslaitokseen. Suhtautumistavassa oli kuitenkin sellainen ero, että osakuntien reserviupseerikerhojen jäsenet kannattivat innokkaammin, muiden reserviupseerikerhojen jäsenet pidättyvämmän toimimista erillisenä painostusryhmänä.⁴¹ Niin ikään näyttää taulukon 10 B mukaan siltä, että milloin osakuntien ja ylioppilasyhdistysten toimihenkilöt olivat puolustuslaitokselle myötämielisiä, he keskimääräistä harvemmin katsoivat, ettei asia kuulu ylioppilaille. Sen sijaan oli kielteisten joukossa ylioppilasjärjestöjen toimihenkilöitä suhteellisesti yhtä paljon kuin aktiivisesti myönteistenkin keskuudessa. Näiden ryhmien vertailu osoitti, että poikkeuksellisen suuri osa kielteisistä toimihenkilöistä oli nostomiehiä.⁴² Tämä viittaa siihen, että vakinainen pal-

Taulukko 10. A. Mielipiteitä puolustusvoimain kyvyistä ja tehtävistä ja sotilaskoulutuksesta, B. tietoja harrastustoiminnasta ja C. mielipiteitä puolustusvoimain ja siviiliväestön suhteista verrattuna ylioppilaiden suopeuteen puolustusvoimia kohtaan (%)

	Aktiivisesti myönteisiä (n = 168)	Passiivisesti myönteisiä (n = 53)	Kielteisiä (n = 55)	Kaikista (n = 276)
A. 1) Lähempien viiden vuoden aikana syttyy uusi suursota	14	11	5	12
2) Suomella olisi vain pienet mahdollisuudet pysyä suursodan ulkopuolella	76	68	42	67
3) Suomen puolustusvoimat eivät kykene puolustamaan maata	61	70	65	63
4) Maan olisi alistuttava miehitykseen	9	23	40	18
5) Sotilaskoulutukseni on riittävä	11	19	29	16
6) Varusmiespalveluksen aika on liian lyhyt	30	6	2	20
7) Haluaisin osallistua kertausharjoituksiin kerran 1—3 vuodessa	30	8	9	22
B. 1) Ollut osakunnan tai ylioppilasyhdistyksen toimihenkilö	32	26	33	31
2) Osakunnan reserviupseerikerhon jäsen	20	6	5	14
3) Muun reserviupseeri- tai reservialiupseerikerhon jäsen	15	23	7	15
4) Voisin uhrata väestönsuojelutyöhön ainakin tunnin viikossa	82	68	56	74
C. 1) Maanpuolustusohjelmaa tulisi olla osakunnissa muissakin kuin reserviupseerien järjestämässä tilaisuuksissa	48	19	16	36
2) Puolustusvoimain, erityisesti päällystön suhtautuminen siviiliväestöön ei nykyisin anna aihetta huomautukseen	83	87	80	85
3) Puolustusvoimain ja siviiliväestön suhteet olisi saatava nykyistä läheisemmiksi	65	26	22	49

velus oli yleistänyt sosiaalisesti aktiivisten ylioppilaiden myönteistä suhtautumista puolustuslaitokseen. Väestönsuojelutyöhön liikenevän ajan ja myönteisen suhtautumisen kesken vallitsi erittäin merkitsevä positiivinen riippuvuussuhde.⁴³

Tapaan, jolla puolustusvoimat suhtautuvat siviiliväestöön, olivat useimmat ylioppilaat tyytyväisiä (taulukko 10. C).⁴⁴ Näin ajattelivat sekä ne, jotka halusivat ylioppilaiden työskentelevän määrärahojen lisäämisen hyväksi, että nekin, jotka olisivat evänneet määrärahoja. Kuitenkin toivoi sotilasarvosta riippumatta noin joka toinen haastateltu, että puolustusvoimain ja siviiliväestön suhteet saataisiin nykyistä läheisemmiksi. Toisin sanoen he toivoivat, että siviiliväestön asennoituminen muuttuisi.

Suhteiden lähentämistä kannattivatkin taulukon 10. C mukaan pääasiassa vain ne ylioppilaat, joiden asennoituminen puolustusvoimiin oli aktiivisen myönteistä. Lisäksi heidän keskuudessaan ajateltiin, että osakunnissa tarvitaan maanpuolustusohjelmaa muissakin kuin reserviupseerien järjestämässä tilaisuuksissa, eikä tämänkään ajatuksen kannattaminen riippunut asianomai-

sen sotilasarvosta. Väestön nykyistä asennoitumista puolustusvoimiin halusivat siis muuttaa pääasiassa vain ne enemmistönä olevat haastatellut, joiden mielestä ylioppilaiden pitäisi »erillisenä ryhmänä vaikuttaa valtiovaltaan, että se toimisi enemmän maanpuolustuksen hyväksi». Muuta aktiivista maanpuolustuspolitiikkaa eivät ylioppilaat voikaan sanottavasti harjoittaa kuin yrittää propagandalla vaikuttaa mielipiteisiin.

Yhteenveto

Useimmat ylioppilaat suhtautuivat myönteisesti puolustusvoimiin ja maanpuolustukseen jo nostomiehenä, ja palveleminen vakinaisessa väessä oli edelleen voimistanut maanpuolustustahtoa sekä opettanut arvostamaan puolustuslaitoksen tehtäviä. Mitä vaativampaan tehtävään heidät oli koulutettu, sitä enemmän he olisivat halunneet lisää koulutusta. Jossain määrin oli kiinnostus erityisesti kohdistunut niihin aloihin, jotka ovat asianomaisten koulutustavoitteissakin etualalla: upseerien taisteluharjoituksiin ja taktiikkaan, aliupseerien erikoisaselajiin ja uuteen kalustoon, molempien lisäksi johtamistaitoon ja miehistön kenties aseiden käsittelyyn. Urheileminen silloin tällöin oli myös lisääntynyt, ja harrastusta oli kohdistunut hiihtoon ja ammuntaan.

Kun puolustuslaitos vastaanottaa alokkaita, koulutustyö alkaa vaikuttaa sotilasainekseen, jonka mielipiteet ja harrastukset, kyvyt ja taidot ovat tietenkin jo ehtineet pitkälle kehittyä ja erilaistua. Suhtautumisessa puolustuslaitokseen on myös eroja, jotka saattavat vaikuttaa varusmieskauden vaiheisiin. Tähän viittaakin mm. erilaisista kotioloista tulleiden ylioppilaiden erilainen menestyminen vakinaisessa palveluksessa.

Miesten sijoittaminen sopiviin tehtäviin on siis koulutuksessa erittäin tärkeätä. Myös ylioppilaita on onnistuttu seulomaan. Upseeriksi on koulutettu suurimmalla todennäköisyydellä ne, jotka ovat ylioppilaselämässä aktiivisia, jotka jo nostomiehinä lukevat eniten sotakirjallisuutta ja haluavat päästä seuraamaan puolustuslaitoksen harjoituksia ja jotka myös eniten haluavat ylioppilaiden yrittävän vaikuttaa maanpuolustuspolitiikkaan. Upseerien mielipiteiden samastuminen puolustuslaitoksen tavoitteiden kanssa saattaakin suureksi osaksi juontua myönteisen asennoitumisen kehittymisestä jo ennen vakinaista palvelusta.

Haastatellut reservissä miehistöön kuuluvat ylioppilaat taas suhtautuivat puolustuslaitokseen monessa suhteessa, joskaan eivät aivan johdonmukaisesti, vähiten suopeasti. Mahdollisesti tämä asennoituminen on yksi syy, joka on estänyt heidän kouluttamisensa johtaviin tehtäviin. Ilmenneen haluttomuuden ja kielteisyyden on kyllä saattanut aiheuttaa myös huonon menestymisen yhteydessä koettu turhauma.

Muuan nykyisen organisaatioteorian keskeinen ajatus on, että virallisen organisaation normipaine on voimakkaimmillaan arvojärjestyksen ylimmillä portilla ja heikoimmillaan tavallisten rivimiesten keskuudessa.⁴⁵ Samaan suuntaan viittaavia tuloksia saatiin tässä tutkimuksessa tarkkailtaessa nostomiehiä sekä upseeriksi, aliupseeriksi ja miehistöön koulutettuja reserviläisiä. Kuitenkin lienee myös suhtautuminen organisaatioon jo ennen siihen liittymistä ollut siinä menestymisen edellytys. Asennoitumiseen ei vaikuttanut ainoastaan normipaine, vaan myös ennakkoasennoituminen, joka osaltaan vei myönteisimpiä korkeampiin aseisiin. Organisaatio ei siis ainoastaan pakota omaksumaan normejaan, vaan myös vahvistaa jo olemassa olevia normeja.

Tämän tutkimuksen tulokset koskevat vain ylioppilaita. Kerrattakoon kuitenkin saadut, ehkä yleisemminkin pätevät vihjeet siitä, millainen valistus-toiminta on tuloksekasta, jos suhtautuminen puolustuslaitokseen halutaan muuttaa nykyistä myönteisemmäksi ja anteliaammaksi. Tapa, jolla puolustuslaitos suhtautuu siviiliväestöön, ei näytä asiaa ratkaisevan, eikä tulokseen päästä muistuttamalla puolustusvalmiuden vajavaisuuksista. Sen sijaan olisi tähdennettävä, ettei nyt vallitsevan maailmanrauhan pituudesta ole varmuutta ja että Suomikin saattaa joutua mukaan mahdolliseen suursotaan. Myönteisyyttä lisännee myös tutustuminen puolustuslaitoksen toimintaan, ja varsinkin suhtautumisen muuttua suopeammaksi kansalaisten maanpuolustustahdon kohottaminen, joka onkin tärkein kaikkien varusmiesten koulutukselle asetettu yhteinen tavoite.

VIITTEET

- 1 AsevelvollisuusL 15. 9. 1950/425, AsevA 26. 1. 1951/63, 52—55 §, A puolustuslaitoksesta 31. 10. 1952/358, 1 §, PuolustuslaitosA 4. 2. 1960/72, 1 §.
- 2 Esitetyt prosenttiluvut ovat pääesikunnan tiedotustoimiston antamia.
- 3 Tiedot koulutuksen tavoitteista perustuvat pääesikunnan koulutusosaston ilmoitukseen.
- 4 Koulutuksen pysyvääskäsky 6. 11. 1958.
- 5 Valistusohje v. 1960, Pääesikunta, Helsinki 25. 1. 1960 (moniste).
- 6 HYY:n hallitus nimesi 19. 11. 1958 ylioppilaiden maanpuolustus- ja väestönsuojelutoimikunnan, johon kuuluvat puheenjohtajana lääket. lis. Olavi Leskinen, sihteerinä lainop. kand. Jouni Veinio ja jäsenenä lainop. yliopp. Heikki Arjanne, kapt. Lauri Koho, lainop. yliopp. Timo Kylliäinen, valtiot. maist. Unto Partanen, lääket. lis. Berndt-Johan Procopé, lainop. yliopp. Juhani Särkkä sekä tämän kirjoittaja.
- 7 »Tutkimus maanpuolustushengestä», Ylioppilaslehti 1959: 17, s. 12.
- 8 Helsingin yliopiston luettelo kevätlukukautena 1959, s. 33—195, ja syyslukukautena 1959, s. 22—23.
- 9 $\kappa^2 = 8.55$, $0.30 < p < 0.50$, $v = 8$.
- 10 $t = 2.70$, $p < 0.01$.
- 11 Haastateltu näyte jakautui isän ammatin perusteella seuraavasti: maatalous 20 %, työväestö ja palveluskunta 15 %, alempi henkinen työ 23 %, johtava asema ja korkeakoulu-

- tutkinnon suorittaneet 38 %, tieto puuttuu 4 %. Tämä jakautuma on syyslukukaudella 1955 todetun jakautuman kaltainen; vrt. *Pertti Pesonen*, *Valitsijamiesvaalien ylioppilasäänestäjät*, Helsinki 1958, s. 68.
- 12 Jakautumien erilaisuus on melkein merkitsevää luokkaa: $\chi^2 = 14.36$, $p < 0.025$, $v = 6$.
- 13 Näin arveli nostomiehistä 14 % ($n = 58$), miehistöstä ja aliupseereista 11 % ($n = 76$) sekä upseereista 11 % ($n = 142$).
- 14 Mahdollisuuksia sanoi pieniksi nostomiehistä ja miehistöstä 57 %, aliupseereista ja upseereista 72 %, $t = 2.19$, $p < 0.05$.
- 15 $t = 2.74$, $p < 0.01$.
- 16 79 % ja 65 %, $t = 1.97$, $p \sim 0.05$.
- 17 $t = 2.91$, $p < 0.01$.
- 18 $\chi^2 = 8.34$, $p < 0.025$, $v = 2$.
- 19 $\chi^2 = 8.43$, $p < 0.025$, $v = 2$.
- 20 $\chi^2 = 25.16$, $p < 0.001$, $v = 4$ verrattaessa miehistön ja aliupseerien jakautumaa upseerien jakautumaan.
- 21 Kertausharjoituksiin halusi osallistua enintään joka kuudes vuosi tahi ei koskaan: 8 % vuosina 1957—58 palvelukseen astuneista, 18 % vuosina 1955—56 palvelukseen astuneista sekä 24 % niistä, jotka olivat aloittaneet varusmiespalveluksensa vuonna 1954 tai aikaisemmin.
- 22 $\chi^2 = 3.21$, $p \sim 0.20$, $v = 2$ verrattaessa nostomiehiä reservissä oleviin.
- 23 $t = 5.19$, $p < 0.001$.
- 24 Koulutuksen mainitsi miehistöstä ja upseereista 17 % ($n = 115$), aliupseereista 5 % ($n = 39$), $t = 2.31$, $p < 0.05$; fyysisen kunnon edellisistä 5 %, aliupseereista 13 %, $t = 1.33$, $p < 0.20$.
- 25 Haastatellut upseerit mainitsivat kunkin kysymyksen kohdalla taisteluharjoitukset useammin kuin sen tekivät muut reserviläiset. Testit: A. $t = 1.35$, $p < 0.20$; B. $t = 1.92$, $p < 0.10$; C. $t = 2.35$, $p \sim 0.02$.
- 23 Kahdesta osakunnasta on tietoja, joiden mukaan niiden toimintaan otetaan osaa vilkkaammin, kuin tämän tutkimuksen aineiston mukaan osallistutaan kaikkien osakuntien ja ylioppilasyhdistysten toimintaan. 43 % ($n = 75$) Vasa Nationin miespuolisista jäsenistä hoiti tai oli hoitanut jotakin osakunnan virkaa tai luottamustehtävää; *Ebba-Stina Roos*: »Aktiviteter och passiviteter inom Vasa Nation», julkaisematon sosiologian laudatur-kirjoitus, Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen seminaarikirjasto 1959, s. 35. Hämäläis-Osakunnan miehistä toimi tai oli toiminut virkailijan ym. tehtävissä 32 % ($n = 77$), mutta vain 14 % oli ollut kokonaan syrjässä osakunnan toiminnasta *Kari Tavailan* maaliskuussa 1959 kokoaman haastatteluaineiston mukaan.
- 27 $\chi^2 = 10.39$, $p < 0.01$, $v = 2$.
- 28 Jokaisessa osakunnassa, kahta pienintä ruotsinkielistä osakuntaa lukuunottamatta, on reserviupseerikerho; kolmella pohjalaisella osakunnalla on kuitenkin yhteinen kerho.
- 29 Muiden kuin akateemisten reserviupseerikerhojen toimintaan oli osallistunut osakuntien reserviupseerikerhoissa mukana olleista 47 % ($n = 68$) ja niistä syrjässä olleista 32 % ($n = 74$). Harrastuksen kasautumista kuvaa edelleen se, että 84 % osakuntien kerhoissa olleista mutta vain 59 % niistä syrjässä olleista oli ottanut osaa muuhunkin osakuntien ja ylioppilasyhdistysten toimintaan.
- 30 Näyte on miehistön osalta liian pieni johtopäätösten tekemiseksi. Niistä upseereista, joilla oli mielipide, oli myönteisiä suurempi osa (72 %, $n = 106$) kuin muista mielipiteen esittäneistä (53 %, $n = 70$); $t = 2.55$, $p \sim 0.01$.
- 31 Taulukossa 6 vertailtavana olevat prosenttiluvut eivät ole merkitsevästi erilaisia: kohdassa 2) $t = 1.26$, $p < 0.20$; 3) $t = 1.91$, $p < 0.10$; 4) $t = 1.14$, $p < 0.30$; 5) $t = 1.33$, $p < 0.20$; 6) $t = 1.59$, $p < 0.20$.

- 32 Kohdassa 1) $t = 1.83$, $p < 0.10$, kohdassa 2) $t = 4.00$, $p < 0.001$ verrattaessa upseereita muihin reserviläisiin.
- 33 Taulukon 7.B testauksia: 1) nostoväki/reserviläiset $t = 1.61$, $p < 0.20$, nostoväki/miehistö ja aliupseerit $t = 2.26$, $p < 0.05$; 2) eriarvoisten reserviläisten vertailussa $\chi^2 = 12.90$, $p < 0.005$, $v = 2$; 3) nostoväki/reserviläiset $t = 2.03$, $p < 0.05$; 4) nostoväki/reserviläiset $t = 1.92$, $p < 0.10$; 5) upseerit/muut $t = 3.69$, $p < 0.001$; 6) upseerit/muut $t = 2.36$, $p < 0.02$.
- 34 37 % ja 24 %, $t = 1.95$, $p \sim 0.05$.
- 35 Tilastollista merkitsevyyttä ei näillä eroilla ole. Kun verrataan hiihtoa harrastaneiden osuuksia nostomiehistä ja vain upseereista, saadaan $t = 1.50$, $p < 0.20$. Nostoväki ja miehistö yhdessä hiihtivät vähemmän kuin upseerit, $t = 2.08$, $p < 0.05$.
- 36 $t = 2.15$, $p < 0.05$ verrattaessa nostomiehiä reserviläisiin.
- 37 Upseerit esittivät tämän mielipiteen harvemmin kuin muut reserviläiset, $t = 2.24$, $p < 0.05$.
- 38 $\chi^2 = 13.93$, $p < 0.01$, $v = 4$.
- 39 $\chi^2 = 15.70$, $p < 0.001$, $v = 1$.
- 40 1) $t = 2.05$, $p < 0.05$ verrattaessa myönteisiä ja kielteisiä; 2) $\chi^2 = 19.36$, $p < 0.001$, $v = 2$; 4) $\chi^2 = 15.95$, $p < 0.001$, $v = 2$; 5) $\chi^2 = 17.31$, $p < 0.001$, $v = 2$; 6) $t = 6.71$, $p < 0.001$ verrattaessa aktiivisesti myönteisiä muihin; 7) $\chi^2 = 17.78$, $p < 0.001$, $v = 2$.
- 41 Osakuntien reserviupseerikerhojen jäsenistä 7 % ($n = 40$), muiden jäsenistä 29 % ($n = 41$) oli sitä mieltä, että asia ei kuulu ylioppilaille; $t = 2.65$, $p < 0.01$.
- 42 Nostomiehiä oli kielteisistä 44 % ($n = 18$), myönteisistä 15 % ($n = 68$); $t = 2.40$, $p < 0.02$.
- 43 Taulukon 10.B testejä: 2) $t = 3.84$, $p < 0.001$ verrattaessa aktiivisesti myönteisiä muihin; 4) $\chi^2 = 18.94$, $p < 0.001$, $v = 2$.
- 44 Taulukon 10.C kohdissa 1) ja 3) on jakautumien erilaisuus erittäin merkitsevä: $\chi^2 = 27.16$ ja $\chi^2 = 39.33$. Kohdassa 2) ei kielteisistä laskettua prosenttilukua voida osoittaa muita pienemmäksi: $t = 1.04$, $p < 0.30$.
- 45 Erik Allardt—Yrjö Littunen: Sosiologia, WSOY. Porvoo—Helsinki 1958, s. 146—150.

Yhdistyksen sarjassa POLITIIKAN TUTKIMUKSIA
on juuri ilmestynyt:

Onni Rantala

Konservatismi ja sen kannattajat

Saatavana kirjakaupoista ja yhdistyksen sihteeriltä. Jäsenalennus.